

İslamofobi Söylemlerinin Yayılmasında Medyanın Rolü: Bibliyometrik Bir Analiz

The Role of the Media in the Spread of Islamophobia Discourses: A Bibliometric Analysis

Bünyamin UZUN¹

Geliş Tarihi (Received): 18.03.2024

Kabul Tarihi (Accepted): 08.05.2024

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2024

Öz: Bir insanın ya da toplumun inançları nedeniyle dışlanması, şüpheyle yaklaşılması ve düşmanca söylem ya da eylemlere maruz kalması insanlık dışı bir yaklaşımdır. İslamofobi, tam da bu çerçevede söylem ve eylemlerin olduğu bir olgudur. Medyanın geniş kitlelere ulaşması nedeniyle insanların düşüncelerini etkilediği bilinmektedir. Bu anlamda İslamofobi algısının yaratılması ve Müslümanlara karşı olumsuz söylem ve eylemlerin ortaya çıkmasında medya etkili olmaktadır. Bu çalışmada İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmalardan yola çıkarak İslamofobi'nin yayılımında medyanın konumuna ilişkin genel bir bakış açısı sunulmaktadır. Bu bakımdan çalışmada Web of Science veri tabanında yer alan 465 araştırma makalesi bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Çalışmanın en önemli sonuçları arasında İslamofobi ve medya konusunda en fazla çalışmanın iletişim bilimlerinde (n=109) yapılması yer almaktadır. İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmalarda çeşitli ülkelerin medyalarında kullanılan İslamofobi söylemlerine odaklanıldığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslamofobi, Medya, Söylem, Dışlama, Bibliyometrik Yöntem

&

Abstract: It is inhumane for a person or a community to be excluded, treated with suspicion and subjected to hostile discourse or actions because of their beliefs. Islamophobia is a phenomenon in which discourses and actions are formed within this framework. It is known that the media influences people's thoughts as it reaches large masses. In this sense, the media is effective in creating the perception of Islamophobia and in the emergence of negative discourses and actions against Muslims. This study presents a general perspective on the position of the media in the spread of Islamophobia based on the studies on Islamophobia and the media. In this respect, 465 research articles in the Web of Science database were analyzed by bibliometric method. One of the most important results of the study is that the most studies on Islamophobia and the media were conducted in communication sciences (n=109). Studies on Islamophobia and the media have focused on Islamophobia discourses used in the media of various countries.

Keywords: Islamophobia, Media, Discourse, Exclusion, Bibliometric Method

Atıf/Cite as: Uzun, B. (2024). İslamofobi Söylemlerinin Yayılmasında Medyanın Rolü: Bibliyometrik Bir Analiz. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 718-733. doi: 10.11616/asbi.1454678

İntihal-Plagiarizm/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr., Bünyamin Uzun, uzunbnyamin17@gmail.com. (Sorumlu Yazar)

1. Giriş

Toplumlar, kültürleri, inanışları ve yönetim biçimleri gibi çeşitli bağlamlarda birbirlerinden ayrılmaktadır. Ancak bu farklılıklar toplumların birbiriyle etkileşimi ile zaman zaman kapanabilmektedir. Günümüzde dünyanın küresel bir yapı haline gelmesi ile birlikte farklı toplumların birbiri ile etkileşimi de artmıştır. Söz konusu etkileşimler yalnızca olumlu sonuçlar doğurmamış ve toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan bir etnik gruba karşı olma ya da bir inanca karşı olma gibi ideolojiler belirginlik kazanmıştır. Bir inanca karşı olma anlamında İslamofobi kavramını incelemekte yarar vardır. İslamofobi, genel olarak İslam dini ve Müslümanlar hakkında olumsuz düşüncelere sahip olarak onlara karşı bir korku ve şüphe duymak olarak tanımlanmaktadır. Özellikle Batı toplumlarında son yıllarda yaygın bir görüş olarak ön plana çıkmaktadır (Samari, vd., 2018). Batı toplumlarının Müslümanlara karşı korku ve şüpheyle tavır alması olarak nitelenen İslamofobi çok daha geniş bir bağlamı kapsamaktadır. Nitekim İslamofobi, Müslümanlara karşı önyargı, kin ve nefret barındırmayı da içermektedir. Dolayısıyla İslamofobi, İslam dini ve Müslümanlara karşı bir söylem geliştirmeyi ve eylem ortaya koymayı amaçlar (Ekman, 2015).

İslamofobi söylemleri, İslam dinini ve Müslümanları belirli stereotiplerle etiketlemeyi ve insanların kafasında bir algı yaratmayı amaçlar. Bu anlamda İslam dini, geri kalmış, bilimi kabul etmeyen ve demokrasi yerine otoriter sistemleri benimseyen gibi olumsuz imajlarla etiketlenmektedir. Müslümanlar ise, göç, şiddet, terör ve toplumsal uyumsuzluk gibi olumsuz bir şekilde konumlandırılmaktadır. Bu söylem ve etiketlemeler ile Müslümanlara ve dini değerlerine karşı eylemler ortaya çıkmaktadır. ABD ve Avrupa başta olmak üzere Müslüman olmayan toplumlarda İslamofobi söylemlerinin dolaşımı kadar eylemleri de görülmektedir. İbadet yerlerinin yasaklanması, dini değerler kapsamında giyimin ötekileştirilmesi, inancı yaşamının zorlaştırılması gibi kategorik örnekler vardır (Andre, 2016). Bu kategorik ayrımların her biri için çeşitli Avrupa ülkelerinde birçok örnek olay ve yasaklama yaşanmıştır ve çalışmada bunların bir kısmına değinilmiştir. Buna ek olarak Müslümanlara yönelik şiddet eylemleri de görülmektedir. Avrupa ülkelerinde göçmen olarak yaşayan Müslüman kadınların başörtüsüne saldırı, helal gıda anlayışına saldırı gibi örnekler de görülmektedir. Böylesi durumlar azınlıkta buldukları yerlerde Müslümanların yaşamını oldukça zor bir noktaya getirmektedir. Nitekim insanlar yalnızca inançları nedeniyle ötekileştirilmekte, dışlanmakta ve şiddete maruz kalmaktadır (Abbas, 2019; Laido, vd., 2020).

Öte yandan İslamofobi söylemlerinin ortaya çıkması ve yayılması çeşitli tarihsel süreçlere ve olaylara dayanmasına karşın onlar kadar etkili olan başka bir unsur da vardır. Elbette bu unsur da medyadır. Medyanın geniş kitlelere ulaşabilmesi ve insanların yaşamlarını etkileyebilmesi nedeniyle önemli bir konumu olduğu unutulmamalıdır. Nitekim İslamofobi algısının oluşturulmasında ve yaygınlaştırılmasında medyanın özellikle de sosyal medyanın önemli bir rolü vardır (Uzun, 2024). İslamofobi algısının güçlü Avrupa ülkelerinde ve diğer Batı toplumlarında medyanın İslam dinini ve Müslümanları belirli olumsuz stereotiplerle etiketlediği ve insanların kafasında bu doğrultuda bir kimlik inşa ettiği bilinmektedir (Cervi, vd., 2021). Günümüzde ise sosyal medyanın yaygınlaşması ile kafasında belirli bir İslamofobi algısı olan bireylerin yoğun bir şekilde İslamofobik söylemleri yeniden ürettikleri görülmektedir. Bu anlamda medyanın bütünsel olarak İslamofobi'nin yeniden üretilmesi ve sürekli olarak varlığını sürdürmesinde önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür (Awan, 2014; Awan, 2016).

İslamofobi ve medya arasındaki ilişkini geniş bir bağlama sahip olduğu yapılan akademik çalışmalarda da görülmektedir. İslamofobi'nin medya araçları ile nasıl üretildiği ve aktarıldığına ilişkin çeşitli çalışmalar bulunmaktadır (bknz. Abbas, 2001; Abbas, 2019; Ahmed ve Matthes 2017; Akıner ve Mencet, 2016; Awan, 2014; Awan, 2016; Bayraklı ve Yerlikaya, 2017; Cervi, vd., 2021; Shryock, 2010; Tam, 2021). Bu anlamda çalışmada İslamofobi ve medya ile ilgili araştırma makaleleri bibliyometrik yöntemle incelenmiştir. Çalışma, bugüne kadar yapılan çalışmalardan yola çıkarak alandaki eksiklikleri, araştırmacıların odaklandığı noktaları ve İslamofobi'nin oluşması ve yaygınlaşmasında medyanın rolüne ilişkin çalışmaların gelişimini açıklamayı amaçlamaktadır. Buna ek olarak İslamofobi konusunda ve İslamofobi ve medya ilişkisi üzerine bundan sonra çalışma yapacak olan araştırmacılara da alanda yapılmış önemli çalışmalar özetlenmiştir.

2. İslamofobi'nin Ortaya Çıkmasında Medyanın Rolü

İslamofobi, en genel anlamıyla İslam dini ve bu dine inanan insanlara karşı olumsuz algıya sahip olmak ve Müslümanlara karşı önyargı ile tutum ve davranışlar geliştirmek olarak tanımlanmaktadır (Bleich, 2012: 185). İslamofobi, çoğunlukla Hristiyanların ya da daha doğrusu Batı toplumunda her geçen gün daha fazla büyüyen bir olgudur. Bu anlamda Müslümanlara karşı korku, nefret, ırkçı ve düşmanca tavırlar İslamofobi'nin dışı vurumudur. Son yıllarda İslamofobi'nin hızla arttığı belirtilmesine karşın Müslümanlara karşı bu tutumlar yeni değildir. Nitekim yüz yıllardır Batı toplumlarının hikâye anlatılarında Müslümanlara karşı söylemlerin var olduğu bilinmektedir. Bunun yanı sıra son yıllarda İslam karşıtlığının bir bütünsel olarak ortaya çıkmaya başladığı da göz ardı edilmemelidir (Ekman, 2015: 1986; Samari, vd., 2018: 2). Burada görüldüğü gibi İslamofobi, Batı toplumunun Müslümanlara bakışı ve onları konumlandırmasıyla ortaya çıkan bir kavramdır. Bu anlamda İslamofobi kavramı Edward W. Said'in (2010) Şarkiyatçılık kitabında dile getirdiği Batı'nın gözünde Doğu daha doğrusu İslam'ın korkutucu bir imgesi olduğu düşüncesi doğrulanmaktadır. İslamofobi kavramı da İslam ve Müslümanlara karşı bir korku imgesi yaratarak onlara karşı eyleme geçmeyi barındırmaktadır.

Müslümanlara karşı kin, nefret ve düşmanlık besleyerek güvenmeme ve onlardan şüphe duyma temeline dayanan İslamofobi, Batı toplumlarında bunların bir sonucu olarak Müslümanlardan korkma olarak da tanımlanmaktadır (Abbas, 2019). Bir anti-İslam düşüncesi ve onun ekseninde üretilen söylemler olarak karşımıza çıkan İslamofobi söylemleri 19. ve 20. yüzyıllarda oryantalizmden de etkilenecek kültürel kimliği din üzerinden şekillendirmiştir. Öte yandan İslamofobi ve anti-Müslümanlık olarak ortaya çıkan durum ilk olarak politik alanda ortaya çıkmış ve daha sonra diğer alanlara doğru genişlemiştir. Elbette bu söylemlerin ve insanların algısının inşasında medya etkili olmakta ve İslamofobi'nin yaygınlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu bakımdan başta ABD medyası olmak üzere Batı medyası Müslümanları ve İslam dinini çatışmaların ve huzursuzlukların kaynağı olarak gösteren söylemler üretmektedir. Nitekim birçok medya içeriğinde bu durum görülmektedir ve bu söylemlerin ilk kaynağı da sinema filmleri olmuştur (Halliday, 1999: 901; Laido, vd., 2020). Böylesi bir düşünce ve eylemlerin gündelik yaşama yansması kaçınılmaz olacağı gibi Müslümanların azınlıkta olduğu yerlerde ciddi mağduriyetlere de neden olmaktadır. Bu anlamda İslamofobi'nin ortaya çıkış pratiklerini incelemekte yarar vardır ancak öncelikle bu pratiklerin ortaya çıkmasında etkili olan tarihsel sürece odaklanmak gerekmektedir.

İslamofobi kavramı ilk olarak 1920'li yıllarda kullanılmıştır. Kavram, köken olarak Fransızca "Islamophobie" kelimesine dayanmakta ve sömürgeleri belirtme bağlamında kullanıldığı bilinmektedir. Fransa sömürgeleri içerisinde çok sayıda Müslüman olduğu düşünüldüğünde Müslümanları ötekileştirmek için kullanıldığı görülmektedir (Sayyid, 2014: 12)). 1920'li yıllarda ortaya çıkmasının ardından İslamofobi kavramı 1970'li yıllarda özellikle de İran İslam Devrimi sonrasında hızla popüler hale gelmiştir. 1980'lerde ve 1990'larda ise Avrupa'da ırkçı gruplar tarafından daha da yaygın kullanılmaya başlanmıştır. Öte yandan İran Devriminin ardından İslamofobi yalnızca Batı toplumlarında değil İslam toplumlarında da görülmeye başlanmıştır. Nitekim Müslümanların çoğunlukta olduğu toplumlarda da İslam dininin değerlerini reddetme özellikle kıyafet bağlamında belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır. 11 Eylül 2001 İkiz Kule saldırısı ise ABD ve Avrupa'da İslamofobi algısının zirveye ulaşmasına yol açmıştır. İkiz Kule saldırısı sonrasında Müslüman göçmenler hem ABD hem de Avrupa ülkelerinde dışlanan bir konuma gelmiştir. Buna ek olarak Müslümanlara karşı saldırılar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bütün bu yaşanan sürece ek olarak hâlâ devam etmekte olan Müslüman ülkelerdeki çatışmalar (Filistin-İsrail, Suriye, Afganistan, Irak ve Ortadoğu'daki çatışmalar) ve bundan kaynaklı olarak yaşanan göçler de İslamofobi algısını güçlendirmektedir (Allen, 2007; Allen, 2010; Rana, 2007: 148-149). Burada sıralanan bütün olayların bir sonucu olarak Batılı ülkelere yaşanan göç ile birlikte İslamofobi günümüzde sürekli tartışılan bir kavram haline gelmiştir.

İslamofobi kavramı 2001 İkiz Kule saldırıları sonrasında dünya genelinde tartışılmasına karşın sistematik bir şekilde akademik literatüre girmesi 1997 yılında olmuştur. Runnymede Trust tarafından yayımlanan "İslamofobi: Hepimiz İçin Bir Zorluk" başlıklı rapor, kavramı günümüzde kullanıldığı bağlama yakın bir anlamda konumlandırmıştır. İslamofobi'nin Trust tarafından çizilen çerçevesi de siyasi gelişmelere bağlı olarak şekillenmiştir (Allen, 2010). Trust'ın hazırladığı rapora göre İslamofobik düşünce çeşitli fikirler

etrafında şekillenmiştir. Bu anlamda; Müslüman kültürlerin tek bir temele dayandığı, İslamiyet'in cinsiyetçi bir din olduğu, Müslümanların düşünsel olarak rasyonellik ve bilimsel yeteneklerden uzak olduğu, şiddetin İslam'ın doğasında yer aldığı, Batı'nın demokrasiyi tercih etmesine karşın İslam'ın terörü tercih ettiği, başta Batı kültürü olmak üzere diğer kültürlerden radikal farklılıkların olması, İslam'ın ciddi bir tehdit olduğu, Müslümanların askeri ve stratejik avantajlar için inanç ve değerleri sömürdüğü ve Batılıların İslam hakkındaki eleştirilerinin hiçbir tartışmaya ve değerlendirmeye yer bırakmaksızın reddedilmesi şeklinde uzayan bir çerçeve çizmektedir (Abbas, 2011; Kumar, 2007). Raporda belirtilen dayanakların İslamofobik eylemleri meşrulaştırmaya yönelik olduğu görülmektedir. Nitekim burada belirtilen şiddet kaynağı olma, terör yanlısı olma ve toplumsal bir tehdit olarak konumlandırma İslamofobi'yi doğal ve yaşamın akışı içinde verilen bir tepki konumuna getirmektedir. Bu bakımdan hem akademik temelin hem de toplumsal yaşamdaki karşılığın yaratılması açısından İslamofobi'nin planlı bir şekilde inşa edildiğini düşündürmektedir.

İslamofobi, çoğunlukla ırkçı bir tavır olarak değerlendirilmekte ve İslamofobik eylemler de bu bağlamda konumlandırılmaktadır. Ancak İslamofobi yalnızca bir etnik gruba karşı önyargı içermeyen ve bu bakımdan ırkçı bir ötekileştirme olarak değerlendirilemeyecek konumdadır. İslamofobi'nin ortaya çıktığı noktalara bakıldığında farklı etnik gruplardan olmalarına karşın aynı inanç ve değerlere karşı bir önyargı ve düşmanlık görülmektedir. Bu anlamıyla İslamofobi ve Antisemitizm bir benzerlik göstermektedir. Nitekim Antisemitizm de uzun yıllar Avrupa ve Batı toplumlarında ötekileştirme biçimi olarak ortaya çıkmıştır. Öte yandan Antisemitizm belirli bir etnik grup ve toplumsal yapı ile sınırlı olması nedeniyle İslamofobi'den ayrılmaktadır. Dolayısıyla İslamofobi, kendine özgü ve daha geniş kapsamlı bir inanç temelli ötekileştirme ve düşmanlığı temsil etmektedir (Bayraklı ve Hafez, 2020; Werbner, 2005).

İslamofobi'nin ortaya çıkması ve yaygınlaşmasında özellikle 11 Eylül saldırısı sonrasında ciddi bir artış olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. 11 Eylül sonrasında ABD'de medya aracılığıyla yürütülen kampanya süreçleri İslamofobi algısının güçlenmesi ve neredeyse bütün insanların böyle bir düşünce geliştirmesine neden olmuştur. Medyanın geniş kitlelere ulaşması ve daha önemlisi etki etmesi ile birlikte başta ABD ve Avrupa olmak üzere çeşitli bölgelerde Müslümanlar ötekileştirmeye başlanmıştır. Bu anlamda toplumsal yaşamın dışına itme, manevi değerleri yok sayma ve sürekli Müslümanları suçlama gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Elbette İslamofobi algısının güçlendirilmesinde medyanın İslam ve Müslümanları şiddet ve terör ile birlikte etiketlendirmesi de önemli bir rol oynamaktadır (Abbas, 2019; Shryock, 2010). Batılı insanların Müslümanlar hakkında bu şekilde düşünmesi şüphesiz medya aracılığıyla olmuştur. Medyanın ulaştığı kitleler ve oluşturduğu gerçeklik insanların düşüncelerini hatta eylemlerini doğrudan etkilemiştir.

İslamofobi bir düşünce ya da düşünce sistematiği olarak adlandırılmakta ve söylemler aracılığıyla üretildiği belirtilmektedir. Ancak İslamofobik söylemler kadar eylemlerin de var olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Avrupa'da çeşitli dönemlerde Müslümanlara yönelik şiddet eylemleri, cami gibi ibadet yerlerine yönelik saldırılar, İslami giyim tarzlarına yönelik saldırılar ve İslam dininin getirmiş olduğu değerleri yaşamaya çalışan insanlara yönelik saldırılar görülmektedir. Cami kundaklama, başörtülü kadınlara saldırma ya da helal gıda elde etmek isteyen insanların kandırılması gibi durumlar örnek olarak verilebilir (Andre, 2016). Buna ek olarak politik alanın İslami değerlerin varlığını kısıtlayan yasaklama kararları da vardır. Batı demokrasisi ve fikir özgürlüğü bir kenara bırakılarak başörtüsü ya da minare inşası gibi yasaklamalar görülebilmektedir. Elbette burada devlet otoritesi ile bir İslamofobik eylemin ortaya çıktığı söylenebilir. Bu kararlar bir anlamda Müslümanlar için psikolojik şiddet olarak değerlendirilmeye de uygundur. Burada genel olarak değinilen şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında elbette İslamofobi söylemlerinin etkili olduğu görülmektedir. Söz konusu söylemlerin gelişmesi ve yaygınlaşması ise medya aracılığıyla olmaktadır. Anaakım medya ve sosyal medya bu anlamda ciddi bir kaynak oluşturmakta ve insanları harekete geçirebilmektedir. Sosyal medyanın denetimden bir nebze daha uzak olması ise İslamofobi gibi nefret söylemi içeren paylaşımların daha kolay dolaşıma girmesine neden olmaktadır. Bu bakımdan yaşanan eylemlerin kaynağının bir parçasının medya olduğunu söylemek mümkündür (Awan, 2014; Awan, 2016; Tam, 2021: 284).

İslamofobik eylemlerin artmasında medya ile birlikte rol oynayan bir diğer unsur ise daha önce de değinildiği gibi politik kararlardır. Bu anlamda özellikle Avrupa'da alınan bazı kararlar ya da politikacıların açıklamaları önemli örnekler olarak yer almaktadır. İsviçre Halk Partisi'nin iki lideri Ulrich Schluer ve Oscar Freysinger camilere minare yasağı getirilmesini önermiştir. Minarelerin yalnızca dini yapılar olarak görülemeyeceğini belirten bu iki lider, Müslüman devletlerinin fethettikleri bölgeyi stratejik askeri haritalarda işaretlemek için kullandıklarını iddia etmiştir. Minarelerin ve buldukları yerlerin Müslümanlar tarafından işgal edilen yerleri simgelediğini savunarak yasaklama talebine dile getirmişlerdir (Green, 2012: 342-343). Örnekte görülen öneri İsviçre toplumunda İslamofobi bilincinin oluşması için tasarlanmış ve tarihsel bir tehdide dayandırılarak kurgulanmıştır. Benzer şekilde Macaristan Başbakanı Viktor Orban'ın mülteci karşıtlığı bağlamındaki açıklamaları İslamofobi söylemini de içermektedir. Başta Suriye olmak üzere Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenleri bir tehdit olarak gören 2017 ve 2020 yıllarındaki açıklamalar Müslüman göçmenlere karşı önyargıyı artırmıştır (Eryaman, 2022). Almanya'da ise doğrudan İslamofobi ve mülteci karşıtlığını temele alan siyasi parti vardır. Almanya için Alternatif Partisi (AfD), hem göçmen karşıtlığını hem de İslam karşıtlığını temel politika olarak benimsemiş bir siyasi oluşum olarak dikkat çekmektedir. AfD son yıllarda Almanya siyasetinde hızla yükselirken bunu Türk ve Müslüman karşıtı söylemleri sayesinde başarmaktadır (Aras ve Sağiroğlu, 2020). İslamofobi söylemlerini benimseyen siyasi parti ya da politikacılar Almanya, Hollanda, İtalya, İsviçre Çekya, Fransa ve Macaristan gibi ülkelerde oldukça ön plana çıkmaktadır (Anık, 2021; Saylan, 2021).

İslamofobik söylemlerin ve eylemlerin ortaya çıkmasında medyanın rolünü inceleyen birçok çalışma da vardır. Bu anlamda özellikle ABD ve Batı medyasının İslamofobi söylemlerine yönelik çalışmalar dikkat çekmektedir. Ahmed ve Matthes (2017), ABD medyasının Müslüman kimliğini inşa etme stratejilerine odaklanmıştır. Çalışmanın nitel çözümlemesinde Müslümanların medya içeriklerinde nasıl etiketlendiğine odaklanılarak Müslümanların şiddete eğilimli, terörize bireyler olduğu ve topluma uyum sağlayamadığı gibi olumsuz kavramlarla çerçevelendiği saptanmıştır. Benzer şekilde İngiliz medyasının Müslümanlara nasıl yaklaştığını inceleyen Tahir Abbas (2001), Müslümanların ötekileştirilmesinde göç olgusunun ön plana çıkartıldığını saptamıştır. İngiltere'nin eski sömürgeleri olan Güney Asya ülkelerinden göç eden Müslümanlara ilişkin medya içerikleri göç bağlamıyla oluşmasına karşın İslamofobi'yi de belirgin bir şekilde içermiştir. Burada İslamofobi'nin inşa edilmesi ideolojik bir dil çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Diğer Avrupa ülkelerinin medyalarında İslamofobi söylemlerinin nasıl inşa edildiğine ilişkin çalışmalarda da benzer sonuçlar elde edildiği görülmektedir. Örneğin İspanya ve İtalya medyalarının İslamofobik söylemlerini inceleyen Cervi ve arkadaşları (2021), İslam dininin ve Müslümanların belirli stereotipler üzerinden etiketlendiğini saptamıştır. Bu anlamda İslam dini olumsuz ve geri kalmış kavramlar üzerinden çerçevelenirken Müslümanlar göç ve terörizm ile etiketlenmiştir. Her iki ülkede de medya Müslümanlar için olumsuz bir öteki kimliği inşa etmektedir.

İslamofobi söylemleri ve eylemleri yalnızca Batı toplumlarında ya da Müslümanların azınlıkta olduğu yerlerde ortaya çıkan bir sorun değildir. Nitekim Türkiye gibi Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerde de zaman zaman İslamofobik söylemler ya da eylemler görülmektedir. Dolayısıyla Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkelerin medyalarında da İslamofobi söylemlerinin görüldüğü söylenebilir. Anaakım medya açısından bakıldığında geçmişte Gırgır, Leman, Uykusuz ve Penguen dergilerinde, Cumhuriyet, Milliyet ve Hürriyet gazetelerinde ve Yeşilçam filmlerinde örtük veya açık bir şekilde İslamofobi yapıldığı saptanmıştır. Burada belirtilen yayın kuruluşlarının İslamofobi içeren içeriklerine Penguen dergisinin 2011 yılında "Allah yok din yalan" yazısını Arapça fonla ve bir imam hatip önünde çizilen bir karikatürü basması önemli bir örnek olmuştur (Akıner ve Mencet, 2016: 176; Bayraklı ve Yerlikaya, 2017: 58). Söz konusu çizim İslamofobik bir söylem üretmenin yanı sıra toplumun belirli bir kesimini doğrudan ötekileştirmekte ve saldırmaktadır. Elbette bu çizim Batıda olduğu gibi bir eylemi tetiklememiştir ancak insanların algısına bir İslamofobi tohumu ekmeye yardımcı olmuştur. Öte yandan bu görselin Batı medyasında yer alan İslamofobik içeriklere çok yakın ya da çok benzeyen bir görsel olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Yeşilçam filmlerinde tasvir edilen din adamları da oldukça olumsuz bir etiketleme ile kullanılmaktadır. Bu bakımdan da filmlerde bir stereotip yaratılarak örtük bir şekilde İslamofobi yeniden inşa edilerek dolaşıma sokulmaktadır. Bu anlamda hem Müslüman toplumlarda hem

de Batılı Hristiyan toplumlarda medyanın İslamofobi söylemlerinin yeniden üretilmesi ve insanların zihinlerine işlenmesinde önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür.

3. Yöntem

Bu çalışmada, Web of Science veri tabanında yer alan “İslamofobi ve medya” anahtar kavramlarını içeren araştırma makalelerinin bibliyometrik analizi yapılmıştır. Bu anlamda çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden olan bibliyometri aracılığıyla incelenen alan literatürünün görsel olarak temsilini sunmak için bibliyometrik haritalandırma kullanılmıştır. Bibliyometri, belirli bir çalışma alanında yayımlanmış bilimsel çalışmaların ölçülebilir bilgilerini istatistiksel olarak analiz etmeyi sağlamaktadır (Danvila-del-Valle vd. 2019: 628). Bir diğer tanımlamaya göre bibliyometrik analiz, belirli bir bilimsel araştırma konusundaki nitel ve nicel değişiklikleri belirlemek, konuyla ilgili yayınların profilini oluşturarak söz konusu disiplin içindeki eğilimleri istatistiki olarak saptamaktadır (De Bakker, vd., 2006) Bu anlamda bibliyometrik analiz gerçekleştirilirken, incelenen konuya ilişkin elde edilen veriler doğrultusunda çalışmaların, yıllara göre dağılımı, yazarları, üretildikleri ülkeler, kurumlar, anahtar kelimeleri ya da etki düzeyleri gibi farklı değişkenler ele alınmaktadır (Chen, vd., 2015; Chen, 2017). Buna ek olarak araştırma alanında hangi konuların daha çok ilgi gördüğünü ve hangi çalışmaların ön plana çıktığının saptanması da söz konusudur. Nitekim çalışmaların aldığı atıflar da bibliyometrik analiz ile istatistiki olarak ortaya konmaktadır (Öztürk ve Demir, 2023). Dolayısıyla bibliyometrik analiz inceleme alanında çalışma yapmak isteyen araştırmacılara yol gösterici bir rehber sunmaktadır.

3.1. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada incelenen İslamofobi ve medya ile ilgili bibliyometrik veriler, 05 Şubat 2024 tarihinde Web of Science veri tabanından elde edilmiştir. Web of Science, Thomson ve Reuters Bilimsel Bilgi Enstitüsü tarafından 1900'lü yılların başlarında geliştirilmiş bir veri tabanıdır. Bu veri tabanı ulaştığı geniş ağ ile yayımlanan kitap, dergi, makale ve bildirimleri kapsayan geniş bir atıf indeksini içermektedir. Bunun yanı sıra Web of Science veri tabanı araştırmacılara, dergi seçimi, araştırma değerlendirmesi ve bibliyometrik analizler için kullanılan etkili veri setleri gibi olanaklar sunmaktadır (Chadegani vd., 2013: 19; Li, vd., 2018). Öte yandan Web of Science veri tabanı yalnızca akademik içerikleri kapsayan bir ağ değildir. Çeşitli çalışmalar ve bu çalışmalar arasındaki ilişkileri işleyen kapsamlı bir veri tabanı olarak hizmet vermektedir.

Bu çalışmada Web of Science veri tabanında, “Islamophobia” ve “Media” (İslamofobi ve medya) anahtar kavramları taratılmış ve 521 çalışma saptanmıştır. Yapılan arama sonucunda elde edilen çalışmalar araştırma makaleleri ile sınırlandırılmış ve 465 çalışma elde edilmiştir. Bu doğrultuda yüksek nitelikli indekslerde taranan dergilerde yayımlanan 465 araştırma makalesi çalışmanın inceleme alanını oluşturmuştur.

3.2. Verilerin İşlenmesi ve Kullanılan Araçlar

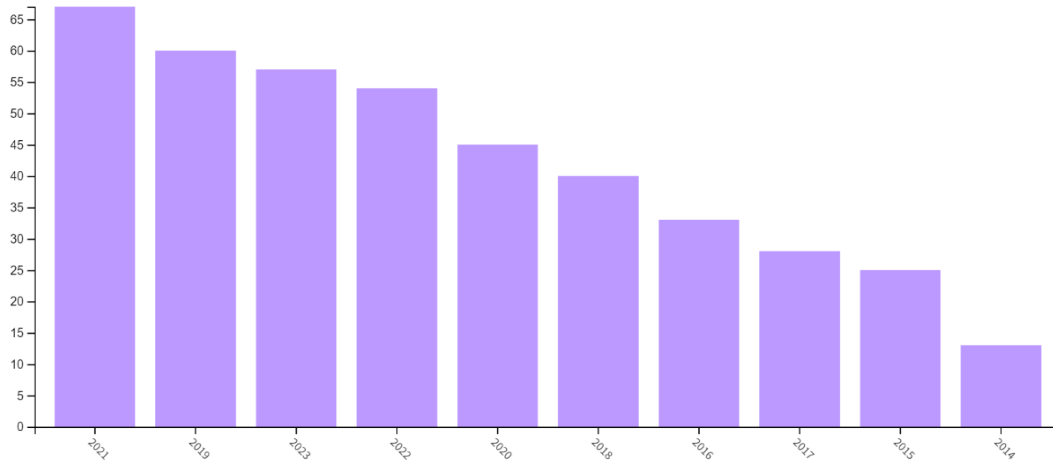
İslamofobi ve medya konusunda Web of Science veri tabanından elde edilen veriler, dışa aktarılarak VOSviewer analiz programı aracılığıyla ağ haritaları çıkarılmıştır. VOSviewer yazılım programı, bibliyometrik çalışmalarda ağları görselleştirmek ve ağ haritaları elde etmek için kullanılmaktadır. Bu anlamda VOSviewer programı, bibliyometrik verilerin işlenmesi ile anlamlı görseller elde etmeye ve veriler arasındaki ilişkileri haritalandırmaya yaramaktadır (Rodrigues vd., 2014; Van Eck ve Waltman, 2017). Bu çalışmada Web of Science veri tabanından elde edilen, 465 araştırma makalesinin, atıf, yazar, dergi, kurum/kuruluş, ülke ve ortak anahtar kelime verileri VOSviewer programı aracılığıyla haritalandırılarak anlamlı görseller elde edilmiştir (Van Eck ve Waltman, 2010). Buna ek olarak incelenen araştırma makalelerinin yayımlandığı yıl ve çalışma kategorileriyle ilgili veriler Web of Science veri tabanının “analiz sonuçları” kısmından elde edilmiş ve tablo olarak çalışmaya eklenmiştir.

4. Bulgular

Bu çalışmada, Web of Science veri tabanında yer alan “Islamophobia and ‘Media (İslamofobi ve medya)” anahtar kavramlarını içeren 465 araştırma makalesi incelenmiştir. Söz konusu çalışmaların yer aldığı

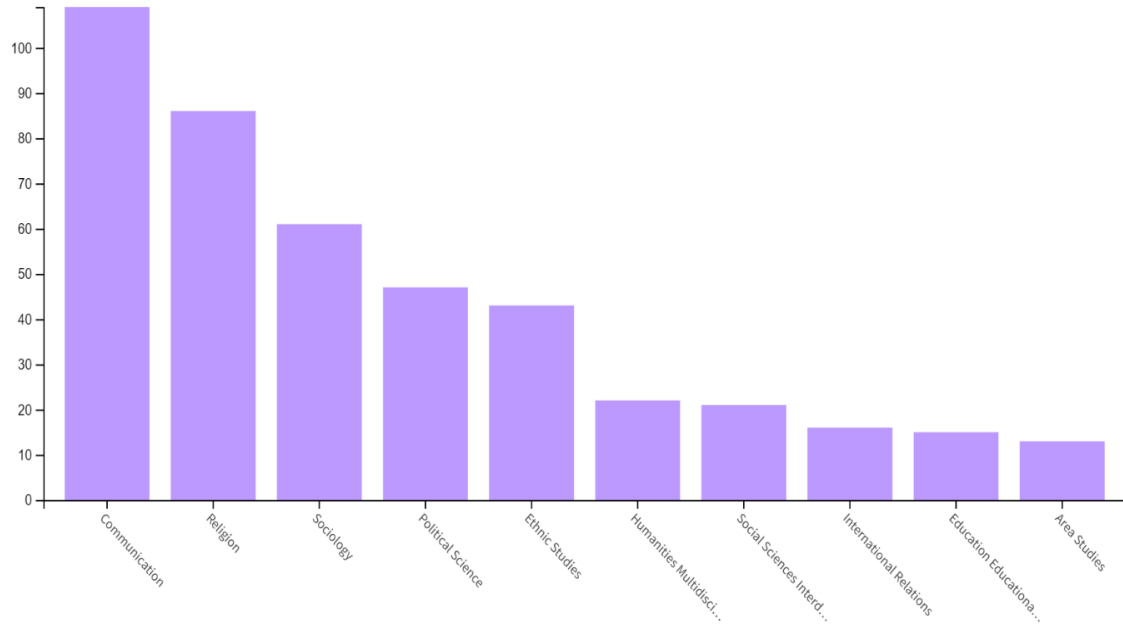
dergiler ortak indekslerle birlikte ESCI (n=210), SSCI (n=197), AHCI (n=83) ve SCI-Expanded (n=9) indekslerinde taranmaktadır.

Tablo 1: İslamofobi ve Medya Konulu Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

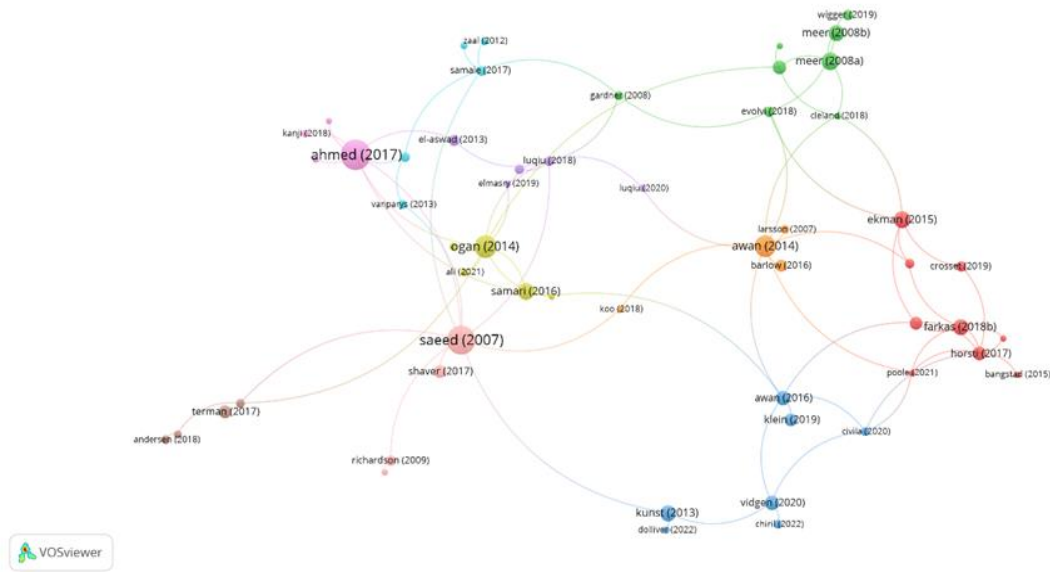
Tablo 1’de, İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmaları daha anlamlı bir grafikte göstermek için 10 ve üzeri çalışmanın yer aldığı yıllara yer verilmiştir. İslamofobi ve medya konulu ilk çalışmanın 2004 (n=1) yılında yayımlandığı saptanmıştır. İslamofobi ve medyayı inceleyen ilk çalışma Klocker’in (2004) “*Community Antagonism Towards Asylum Seekers in Port Augusta, South Australia*” başlıklı çalışmasıdır. Klocker (2004), Avustralya’da sığınmacılara karşı düşmanca tavırları incelemiş ve bu düşmanlığın kaynaklarından birinin de bir ötekileştirme biçimi olarak inanç olduğunu saptamıştır. Buna göre sığınmacılara karşı düşmanca tavırların kaynaklarından biri de sığınmacıların Müslüman olmasıdır. İlk çalışmanın ardından konuya ilgi sürekli artmıştır. Tablo 1’de de görüldüğü gibi son yıllarda İslamofobi ve medya konusunda yayımlanan çalışmalarda artış görülmektedir. İslamofobi ve medya konusunda yayımlanan araştırma makalelerinin %69,402’si son 6 yılda yayımlanmıştır. Nitekim bu yıllarda yayımlanan makalelere bakıldığında, 2021 (n=67), 2019 (n=60), 2023 (n=57), 2022 (n=54) ve 2020 (n=45) olduğu görülmektedir. Bu anlamda son yıllarda İslamofobi konusunun ve bunun medyada yansımalarının hızla artış gösterdiğini söylemek mümkündür.

Tablo 2: İslamofobi ve Medya Konusunda Çalışma Yapılan Alanlar

Tablo 2’de incelenen araştırma makalelerinin Web of Science veri tabanında çalışma alanlarına göre dağılımı görülmektedir. İslamofobi ve medya konusunda yapılan araştırmalar ortak alanlarla birlikte 10 farklı disiplinde hazırlanmıştır. İslamofobi ve medya konulu araştırmaların en fazla (n=109) “iletişim bilimleri” alanında yapıldığı görülmektedir. İletişim bilimlerinin hemen ardından ise (n=86) “din bilimleri” gelmektedir. Bu anlamda İslamofobi’nin dini inanış temelli bir önyargı olması ve en fazla medya aracılığıyla üretilip dolaşıma sokulması düşünüldüğünde bu alanlarda çalışma yapılması beklenen bir sonuçtur. Web of Science veri tabanına göre İslamofobi ve medya konulu çalışmaların tamamının sosyal bilimler çatısı altındaki disiplinlerde hazırlandığı görülmektedir.

Grafik 1: En Fazla Atıf Yapılan Çalışmaların Dağılımı

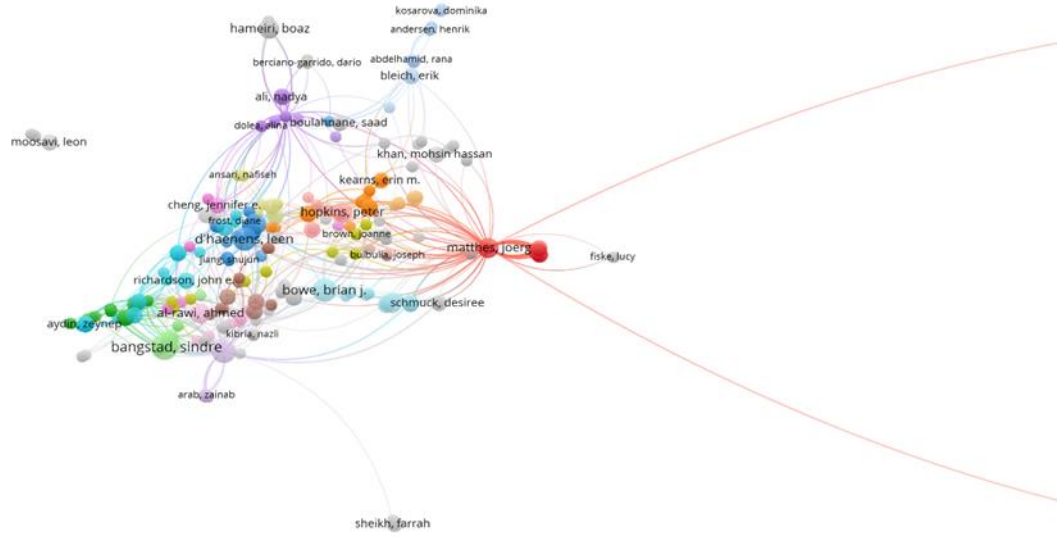

Grafik 1’de İslamofobi ve medya konusunda yayımlanan araştırma makaleleri içerisinde en fazla atıf yapılan çalışmalar ve yazarları yer almaktadır. Grafiği okunabilir hale getirmek ve yayımların niteliğini

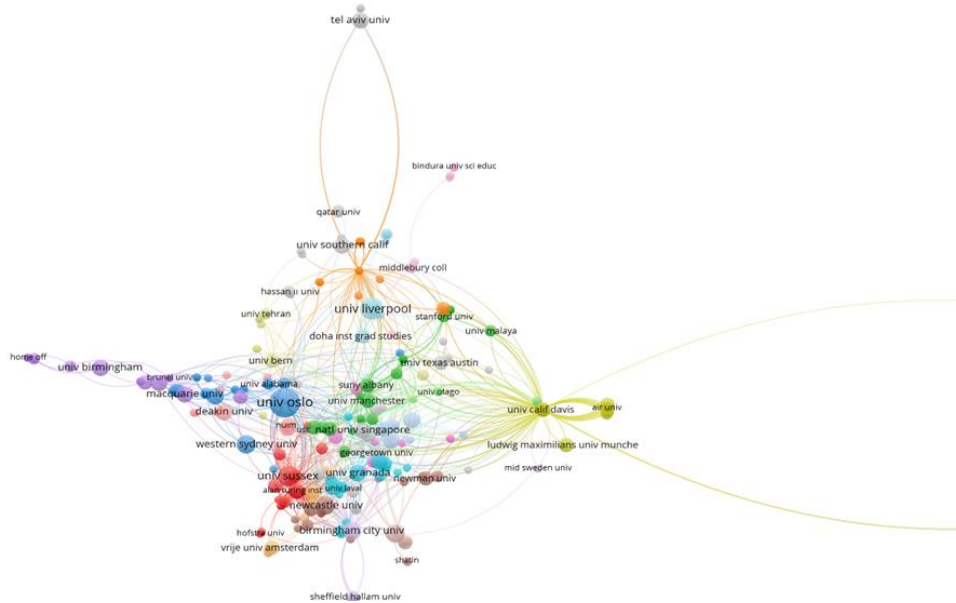
Grafik 3: En Fazla Çalışma Yayımlayan ve Atıf Yapılan Yazarların Dağılımı

Grafik 3'te İslamofobi ve medya konusunda çalışmalar yapan araştırmacıların ağ haritası yer almaktadır. İncelenen çalışmaların yazarlara göre dağılımına bakıldığında 465 araştırma makalesinin ortak yazarlarla birlikte 760 araştırmacı tarafından yayımlandığı belirlenmiştir. Araştırmacılar arasında Sindre Bangstad 5 araştırma makalesi yayımlamış ve bu çalışmalara 47 atıf yapılmıştır. İslamofobi ve medya konusunda en fazla çalışma yapan ikinci araştırmacı ise 4 araştırma makalesi ile Imran Awan olmuştur. Awan'ın 4 çalışmasına 204 atıf yapıldığı saptanmıştır.

İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmalardan en fazla atıf yapılan isim ise Saifuddin Ahmed isimli araştırmacıdır. Ahmed'in bir çalışmasına 218 atıf yapılmıştır. Benzer şekilde İslamofobi ve medya konusunda bir çalışma yayımlayan Amir Saeed'in çalışmasına da 205 atıf yapılmıştır.

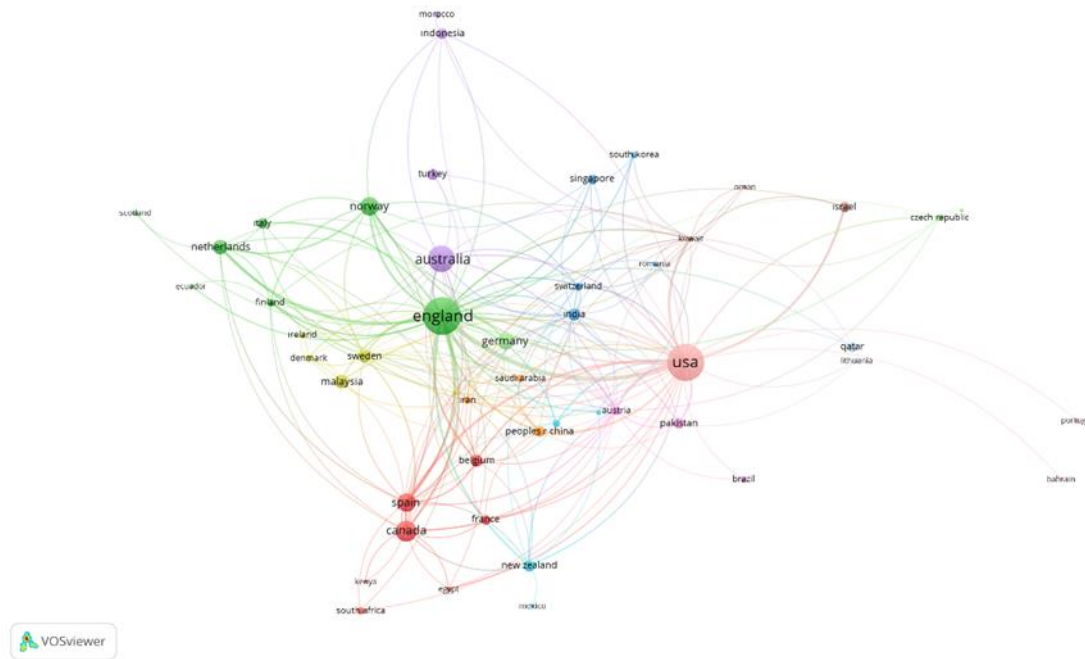
Grafik 4: En Fazla Çalışma Yayımlayan ve Atıf Yapılan Araştırmacıların Yer Aldığı Kurum/Kuruluşların Dağılımı

Grafik 4'te İslamofobi ve medya konusunda çalışmalar yapan ve araştırma makalelerini yayımlayan araştırmacıların yer aldığı kurum ve kuruluşların ağ haritası gösterilmektedir. Araştırmacıların yer aldığı kurumların neredeyse tamamı üniversitelerden oluşmaktadır. Bu anlamda araştırma makalelerini yayımlayan araştırmacıların 464 farklı kurumdaki olduğu belirlenmiştir. Bu yazarların yer aldığı kurumlara bakıldığında en fazla (n=12) çalışmanın Norveç'te yer alan Oslo Üniversitesinde çalışan araştırmacılar olduğu görülmüştür. Oslo Üniversitesinden araştırmacıların yayımladığı 12 araştırma makalesine 146 atıf yapılmıştır.

İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmalardan en fazla atıf yapılan araştırma makalesinin yayımlandığı kurum ise Kuveyt'te yer alan Kuwait Üniversitesi olmuştur. Bu kurumda yer alan araştırmacıların yayımladığı bir araştırma makalesine 123 atıf yapıldığı belirlenmiştir.

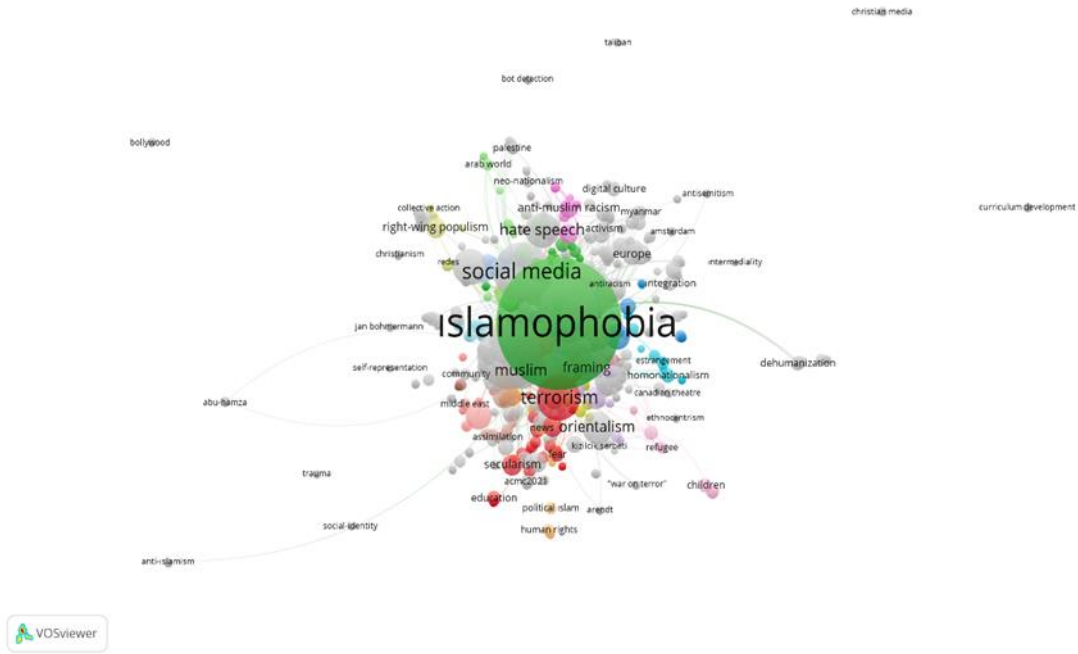
Grafik 5: Çalışmaların Hazırlanmış Ülkelerin Dağılımı

Grafik 5'te İslamofobi ve medya konulu 465 araştırma makalesini yayımlayan 760 araştırmacının yer aldığı ülkelerin ağ haritası gösterilmektedir. İncelenen çalışmalara bakıldığında, araştırmacıların 64 farklı ülkeden olduğu saptanmıştır. Grafiğe bakıldığında İngiltere ve ABD ön plana çıkmaktadır. Nitekim bu iki ülkeden araştırmacılar İslamofobi ve medya konusuna yoğun bir şekilde ilgi göstermiştir. En fazla çalışmayı İngiltere'den araştırmacılar (n=92) yayımlamış ve bu çalışmalara 1419 atıf yapılmıştır. İngiltere'den yalnızca 3 çalışma daha az yayımlayan ABD'li araştırmacıların yayımladığı 89 araştırma makalesi ise 980 atıf almıştır.

Grafik 5'te görselleştirilen 64 ülkeden biri de Türkiye'dir. Türkiye toplumunun büyük bir çoğunluğu Müslüman olan bir ülkedir ve Türk mediasında İslamofobi söylemlerinin daha az olması beklenmektedir. Türkiye'den araştırmacılar İslamofobi ve medya konusunda 12 araştırma makalesi yayımlamış ve bu çalışmalara 199 atıf yapılmıştır. Türkiye'den bir araştırmacı tarafından yayımlanan ve en fazla atıf yapılan çalışma Tahir Abbas tarafından yazılan ve Nazım Ankaralığıl (2008) tarafından çevirisi yapılan "Medya sermayesi ve ingiliz basınında güney asya müslümanlarının temsili: ideolojik bir analiz" başlıklı çalışmadır. Söz konusu çalışmaya Web of Science veri tabanına göre 55 atıf yapılmıştır. Bu anlamda Türkiye Müslümanların çoğunlukta olduğu bir ülkeden İslamofobi konulu en fazla araştırmanın yapıldığı ikinci ülke konumundadır. Türkiye'den bir çalışma daha fazla yapan (n=13) Malezya bu anlamda ilk sırada yer alırken bu çalışmalara 36 atıf yapıldığı görülmüştür.

Grafik 6: Araştırmalarda Kullanılan Ortak Anahtar Kelimelerin Dağılımı

Bibliyometrik çalışmalarda, araştırmaların kapsamı ve odaklandığı noktaları saptamak için “ortak anahtar kelime” analizi de gerçekleştirilmektedir. Ortak anahtar kelime analizi ile incelemeye alınan araştırma konusunun odaklandığı kelime ve kelime grupları ortaya konmaktadır. Çalışma kapsamında incelenen İslamofobi ve medya konulu araştırma makalelerinde 1306 ortak anahtar kelime kullanılmıştır. Grafik 6’da da görüldüğü gibi çalışmaların merkezini “İslamofobi” (n=249) kelimesi oluşturmuştur. Benzer şekilde en fazla kullanılan ikinci kelime de “İslam” ve “Müslümanlar” (n=60) olmuştur. Bu anlamda çalışmalarda dini inanış ve dini kimliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Öte yandan araştırma makalelerinde medyaya ilişkin kullanılan ortak anahtar kelimelere bakıldığında “Medya” (n=25) ve “Sosyal medya” (n=48) dikkat çekmektedir. Buna ek olarak farklı sosyal medya platformlarının isimleri ve geleneksel medya türleri de çalışmaların odaklandığı anahtar kelimeler arasında yer almaktadır. Çalışmaların odaklandığı ortak anahtar kelimelerden dikkat çeken bir diğeri ise İslamofobi kavramıyla birlikte anılan ve onun bileşenleri olarak değerlendirilerek Batının Müslümanları etiketlediği kelimelerdir. Bu anlamda “nefret söylemi”, “göç”, “göçmen”, “terörizm”, “hijab” ve “ırkçılık” ön plana çıkan ortak anahtar kelimeler arasında yer almaktadır.

Çalışma kapsamında en çok odaklanılan ortak anahtar kelimelere ek olarak incelenen araştırma makalelerinde oldukça az kullanılan ortak anahtar kelimeler de incelenmiştir. Nadiren kullanılan ortak anahtar kelimelere bakıldığında “İslami alan”, “Helal gıda”, “İslami tehdit”, “İslamofobik söylem”, “kimlik krizi”, Dini özgürlük”, “Aşırı sağ” ve “Aşırı milliyetçilik” (n=1) gibi kelimeler dikkat çekmektedir. Burada belirtilen kelimelerin çoğunluğunun İslamofobi’nin yeniden üretilmesine neden olabilecek durumlar olduğu söylenebilir. İslam toplumuna karşı hoşgörünün olmadığı durumlar ya da Batı toplumunun kendisi için belirlediği rol ya da ideolojilerin çalışmalarda yeterince odaklanılmadığı görülmüştür.

5. Sonuç

İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır ve insanların sosyalleşme pratiklerini medya önemli ölçüde etkilemektedir. Medya kullanımı ile insanların belirli konularda düşünceleri ve tutumları şekillenmektedir. Belirli bir gruba, bir duruma ya da olaya karşı verilen tepkilerin oluşmasında medyanın aktardığı mesajlar önemli bir rol oynamaktadır (Tokgöz, 2013). Bu anlamda çalışmanın ana konusunu oluşturan İslamofobi’nin

ortaya çıkması ve yayılmasında medyanın önemli bir rolünün olduğu düşünülmektedir. Nitekim İslamofobi, belirli bir inanca karşı bir önyargı besleme ve bunun sonucunda da bir düşmanlık ortaya koymayı barındırmaktadır. Bunun toplumsal bir bağlamda ortaya çıkmasında ise medya içerikleri başat konumda olmaktadır. İslam dinine ve Müslümanlara karşı bir korku ve şüphe duyma olarak tanımlanan İslamofobi, Müslümanlara karşı bir önyargı ve düşmanlık beslemeyi barındırmaktadır. Söz konusu önyargı ve düşmanlık çeşitli stereotipler üzerine inşa edilmektedir. Bu bakımdan Müslümanların şiddete meyilli olduğu, terörize gruplar olduğu, gelişmemiş olduğu ve toplumsal yaşamda sorunlar çıkarttığı gibi ön kabuller İslamofobi'nin temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Bu kalıp yargılar üzerinden düşünceleri şekillenen insanlar Müslümanlara karşı söylem ve eylemler ortaya koymaktadır. Batı toplumları gibi özellikle Müslümanların azınlıkta olduğu yerlerde bu söylem ve eylemler çok daha belirgin olarak görülmektedir (Ekman, 2015). Elbette bunun ortaya çıkmasında medyanın payı azımsanamaz. Sosyal medyanın yaygınlaşması ile birlikte İslamofobi söylemleri çok daha yaygın ve oldukça fazla görülmeye başlanmıştır (Awan, 2016). Bunun neticesinde de İslamofobi kavramı çeşitli akademik disiplinlerde tartışılmaya başlanmış ve nitelikli yayınlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bu çalışmada İslamofobi ve medya ilişkisine odaklanan çalışmaların bibliyometrik profili çıkartılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen İslamofobi ve medya konulu 465 araştırma makalesinin 2004 yılından başlayarak yayımlandığı saptanmıştır. Bu anlamda İslamofobi literatüründe de sıkça kullanılan 11 Eylül saldırısı sonrasında başta ABD olmak üzere Batı toplumlarında İslamofobi algısının arttığı tezini doğrular nitelikte akademik çalışmaların ortaya çıktığı görülmektedir. Buna ek olarak son yıllarda İslamofobi ve medya konusunda yapılan çalışmaların hızla arttığı görülmüştür. Nitekim son yıllarda dünya genelinde sosyal medya kullanımı artmaktadır ve İslamofobi söylemlerinin büyük bir çoğunluğu da sosyal medya alanına kaymaktadır. Dolayısıyla sosyal medyada İslamofobi söylemlerinin incelenmesi çalışmaların artışında etkili olmuştur. Öte yandan incelenen araştırma makalelerinin tamamı sosyal bilimler kapsamında olmak üzere 10 farklı disiplinden araştırmacılar tarafından hazırlandığı belirlenmiştir. İslamofobi ve medya ilişkisine en fazla odaklanan disiplin iletişim bilimleri olurken onun hemen ardından din bilimleri (ilahiyat) olduğu görülmüştür. Nitekim bu durum konunun kapsamı bakımından beklenen bir sonuçtur.

İslamofobi ve medya ilişkisine yönelik hazırlanan çalışmalarda dikkat çeken noktaların başında çeşitli ülkelerin medyalarında İslamofobi söylemleri gelmektedir. Bu anlamda ABD basınında (Samari, 2016), İtalya ve İspanya basınında (Cervi, vd., 2021) Rusya basınında (Ragozina, 2018) Fransa basınında (Hajjat, 2021), Kore basınında (Koo, 2018) ve İngiltere basınında (Abbas, 2001) İslamofobi söylemlerinin nasıl üretildiği araştırılmıştır. Burada yer alan örneklerin tamamı Müslümanların azınlıkta olduğu ülkelerin basınlarında görülen İslamofobi söylemleri üzerindir. Yapılan incelemede Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu Türkiye gibi ülkelerin medyasında İslamofobi söylemlerine ilişkin çalışmaların oldukça az olduğu görülmüştür. Bu anlamda Türkiye, İran, Pakistan, Endonezya ve Malezya gibi ülkelere çalışmalar yapılmış ancak medyanın sunumuna yeterince odaklanılmamıştır.

İslamofobi söylemlerinin ortaya çıkması ve yeniden üretilmesi noktasında hem anaakım medyaya ilişkin çalışmalarda hem de sosyal medyaya ilişkin çalışmalarda dikkat çeken bir diğer nokta da İslamofobi'nin göç olgusu ile birlikte kurgulanması olmuştur. Özellikle Avrupa ülkelerinin Ortadoğu'dan çok fazla göç alması ve göçmen karşıtlığı ile İslamofobi'nin birlikte kurgulanmasının buna neden olduğu düşünülmektedir. İslamofobi ve göçmen karşıtlığının birlikte kullanılarak bir söylem oluşturulması anaakım medyada özellikle aşırı sağ parti yetkililerinin açıklamalarıyla oluştuğu görülmüştür (Aras ve Sağıroğlu, 2020). Sosyal medyada ise çok daha geniş bağlamlarda göçmen karşıtlığı ve İslamofobik söylemin yapıldığı görülmüştür (Awam, 2016). Sosyal medyanın çalışma pratiği düşünüldüğünde bu da beklenen bir sonuçtur. Bu çalışmanın sonuçları kendi sınırlılıkları çerçevesinde şekillenmiş ve bu çerçevede doğrultusunda bir profil elde edilmiştir. İslamofobi ve medya ilişkisi üzerinden bir araştırma yürütmek isteyen araştırmacılar bu çalışmanın bibliyometrik verilerinden yola çıkarak İslamofobi'nin medya aracılığıyla dolaşıma sokulmasına odaklanabilir.

Finansman/ Grant Support

Yazar(lar) bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
The author(s) declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazar(lar) çıkar çatışması bildirmemiştir.
The authors have no conflict of interest to declare.

Açık Erişim Lisansı/ Open Access License

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY NC).
Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY NC) ile lisanslanmıştır.

Kaynaklar

- Abbas, T. (2001), Media Capital And The Representation Of South Asian Muslims In The British Press: An Ideological Analysis, *Journal of Muslim Minority Affairs*, 21(2), s.245-257.
- Abbas, T. (2011), Islamophobia İn The United Kingdom: Historical And Contemporary Political And Media Discourses İn The Framing Of A 21st-Century Anti-Muslim Racism, *Islamophobia*, J. Esposito ve İ. Kalın (Eds.). *The Challenge of Pluralism in the 21st Century*, içinde (s. 67-76). Oxford : Oxford University Press
- Abbas, T. (2019), *Islamophobia And Radicalisation: A Vicious Cycle*. New York: Oxford University Press.
- Ahmed, S. ve Matthes, J. (2017), Media Representation Of Muslims And Islam From 2000 To 2015: A Meta-Analysis, *International Communication Gazette*, 79(3), s.219-244. DOI: 10.1177/1748048516656305.
- Akner, N. ve Mencet, M. S. (2016), Türkiye’de İslamofobi: Mizah Dergilerinde İslam’ın Temsili, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 11(2), s.169-196. DOI: 10.17550/aid.62268
- Allen, C. (2007), Islamophobia And Its Consequences, S. Amghar, A. Bo-Ubekeur, And M. Emerson (Eds.), *European Islam-Challenges For Public Policy And Society*, içinde (s. 144-167). Brussels: Centre for European Policy Studies.
- Allen, C. (2010), Fear And Loathing: The Political Discourse İn Relation To Muslims And Islam İn The British Contemporary Setting. *Politics and Religion Journal*, 4(2), s.221-236.
- Andre, V. (2016), Thai Cyber-Actors: Evidence Of An Islamophobic Effect. D. Pratt, and R. Woodlock (Eds.), *Fear of Muslims?: International Perspectives on Islamophobia*, içinde (s. 111-130). Switzerland: Springer.
- Ankaraligil, N. (2011), Medya Sermayesi Ve İngiliz Basınında Güney Asya Müslümanlarının Temsili: İdeolojik Bir Analiz, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty of Communication Journal*, (34), s.37-52.
- Anık, M. (2021), Neo-Racism İn The Age Of Populism: The Immigrant Crisis İn Europe, *Marifetname*. 8(1), s.13-40. DOI: 10.47425/marifet-name.907647
- Aras, İ. ve Sağıroğlu, A. (2020), Almanya İçin Alternatif Partisi’nin Göçmen Karşıtlığı, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(46), s.33-54.
- Awan, I. (2014), Islamophobia And Twitter: A Typology Of Online Hate Against Muslims On Social Media, *Policy & Internet*, 6(2), s.133-150. DOI:10.1002/1944-2866.poi364
- Awan, I. (2016), Islamophobia On Social Media: A Qualitative Analysis Of The Facebook’s Walls Of Hate, *International Journal of Cyber Criminology*, 10(1), s.1-20. DOI:10.5281/zenodo.58517
- Bayraklı, E. ve Yerlikaya, T. (2017), Müslüman Toplumlarda İslamofobi: Türkiye Örneği, *Ombudsman Akademik*, 2(7), s.51-70. DOI:10.32002/ombudsmanakademik.440210
- Bayraklı, E. ve Hafez, F. (2020), *European Islamophobia Report*. İstanbul: SETA.

- Bleich, E. (2012), Defining And Researching Islamophobia, *Review of Middle East Studies*, 46(02), s.180-189.
- Cervi, L., Tejedor, S. ve Gracia, M. (2021), What Kind Of Islamophobia? Representation Of Muslims And Islam İn Italian And Spanish Media, *Religions*, 12(6), s.427. DOI: 10.3390/rel12060427
- Chadegani, A. A., Salehi, H., Yunus, M., Farhadi, H., Fooladi, M., Farhadi, M. ve Ebrahim, N. A. (2013), A Comparison Between Two Main Academic Literature Collections: Web Of Science And Scopus Data Bases, *Asian Social Science*, 9(5), s.18-26.
- Chen, H., Jiang, W., Yang, Y., Yang, Y. ve Man, X. (2015), Global Trends Of Municipal Solid Waste Research From 1997 To 2014 Using Bibliometric Analysis, *Journal of The Air & Waste Management Association*, 65(10), s.1161-1170.
- Chen, C. (2017), Science Mapping: A Systematic Review Of The Literature, *Journal of Data and Information Science*, 2(2), s.1-40.
- Danvila-del-Valle, I., Estévez-Mendoza, C. ve Lara, F. J. (2019), Human Resource Straining: A Bibliometric Analysis, *Journal of Business Research*, 101, s.627-636.
- De Bakker, F. G., Groenewegen, P. ve Den Hond, F. (2005), A Bibliometric Analysis Of 30 Years Of Research And Theory On Corporate Social Responsibility And Corporate Social Performance, *Business & Society*, 44(3), s.283-317.
- Ekman, M. (2015), Online Islamophobia And The Politics Of Fear: Manu-Facturing The Green Scare, *Ethnic and Racial Studies*, 38(11), 1986-2002.
- Erayman, İ. O. (2022), Radikal Sağ Popülizm Ve Göç Karşıtlığı, *İçtimaiyat*, 6(Göç ve Mültecilik Özel Sayısı), s.339-357.
- Green, H. T. (2012), Who Speaks For European's Muslim?, *Cross Currents*, 62(3), s.337-349.
- Hajjat, A. (2021), Islamophobia And French Academia, *Current Sociology*, 69(5), s.621-640. DOI: <https://doi.org/10.1177/0011392120948920>
- Halliday, F. (1999), 'Islamophobia' Reconsidered, *Ethnic and Racial Studies*, 22(5), s.892-902. DOI:10.1080/014198799329305
- Klocker, N. (2004), Community Antagonism Towards Asylum Seekers İn Port Augusta, South Australia, *Australian Geographical Studies*, 42(1), s.1-17.
- Koo, G. Y. (2018), Islamophobia And The Politics Of Representation Of Islam İn Korea, *Journal of Korean Religions*, 9(1), s.159-192.
- Kumar, D. (2007), Islam And Islamophobia, *International Socialist Review*, 52, s.26-32.
- Laido, Z., Till, B. ve Niederkröthaler, T. (2020), Short-Term Effects Of Media Reports On Terrorism That Are Consistent Vs. Not Consistent With Media Recommendations On Mass Shootings: A Randomized Controlled Trial, *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 50(5), s.948-962.
- Li, K., Rollins, J. ve Yan, E. (2018), WEB Of Science Use İn Published Research And Review Papers 1997–2017: A Selective, Dynamic, Cross-Domain, Content-Based Analysis, *Scientometrics*, 115(1), s.1-20.
- Öztürk, M. ve Demir, Y. (2023), Bilgilendirme Ve Kaos Arasında: Afet Yönetiminde Medyanın Rolüne Yönelik Bibliyometrik Bir Analiz, *TRT Akademi*, 8(18), s.506-527. DOI: 10.37679/trta.1270615
- Ragozina, S. (2018), Protecting "Traditional Islam" From "Radical Islam": Discourse Of Islamophobia İn The Russian Media, *Gosudarstvo, Religiia, TSerkov v Rossii i za Rubezhom*, 36(2), s.272, 299.
- Rodrigues, S. P., Van Eck, N. ve Waltman, L. (2014), Mapping Patient Safety: A Largescale Literature Review Using Bibliometric Visualisation Techniques, *BMJ Open*, 4, e004468

- Rana, J. (2007), The Story Of Islamophobia. *Souls: A Critical Journal Of Black Politics, Culture, And Society*, 9(2), .148-161.
- Saeed, A. (2007), Media, Racism And Islamophobia: The Representation Of Islam And Muslims In The Media, *Sociology Compass*, 1(2), s.443-462. DOI:10.1111/j.1751-9020.2007.00039.x.
- Said, E. W. (2020), *Şarkiyatçılık Batı'nın Şark Anlayışları*, (Çev. B. Ülner), İstanbul: Metis Yayınları.
- Samari, G. (2016), Islamophobia And Public Health İn The United States, *American Journal Of Public Health*, 106(11), S.1920-1925.
- Samari, G., Alcalá, H. E. ve Sharif, M. Z. (2018), Islamophobia, Health, And Public Health: A Systematic Literature Review, *American Journal of Public Health*, 108(6), s.1-9.
- Saylan, İ. (2021), Pandemi Popülizmin Sonunu Getirebilir Mi? Batı Avrupa'daki Popülist Radikal Sağ Partiler Üzerine Bir Değerlendirme, *International Journal of Social Inquiry*, 14(2), s.783-811. DOI: <https://doi.org/10.37093/ijisi.956052>
- Sayyid, S. (2014), A Measure Of Islamophobia, *Islamophobia Studies Journal*, 2(1), s.10-25.
- Shryck, A. (2010), *Islamophobia/Islamophilia: Beyond The Politics Of Enemy And Friend*, Indiana: Indiana University Press.
- Tam, M. S. (2021), Sosyal Medyada İslamofobik Paylaşım: Twitter Örneği, *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 4(2), s.281-299.
- Tokgöz, O. (2013), *Temel Gazetecilik*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Uzun, B. (2024). İslamofobi İçerikli Haberlerde Dezenformasyon: Teyit.Org Üzerine Bir İnceleme, B. Uzun (Ed.), *Sosyal Medya & İslamofobi*, içinde (s. 93-126). Konya: Tablet Yayınları.
- Van Eck, N. ve Waltman, L. (2010), Software Survey: Vosviewer, A Computer Program For Bibliometric Mapping, *Scientometrics*, 84(2), s.523-538.
- Van Eck, N. J. ve Waltman, L. (2017), Citation-Based Clustering Of Publications Using Citnetexplorer And Vosviewer, *Scientometrics*, 111, s.1053-1070.